

Литвин А. А.,
Львівський державний університет фізичної культури

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК КОНЦЕПТУ "ТУРИЗМ" В АНГЛІЙСЬКІЙ КОНЦЕПТОСФЕРІ

У статті вивчається формування та розвиток концепту "туризм" в англійській концептосфері. Аналізується природа концепту методами історичного та етимологічного аналізу.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, концепт "туризм", концептосфера, історичний та етимологічний аналіз.

Стаття посвячена изучению концепта "туризм" в английской концептосфере. Рассмотрены основные тенденции формирования и развития концепта "туризм" сквозь призму исторического и этимологического анализа.

Ключевые слова: когнитивная лингвистика, концепт "туризм", концептосфера, исторический и этимологический анализ.

The article covers the consideration of the concept "tourism" in the conceptual sphere. The constructs, context, etymological and historical roots of the concept are analysed.

Key words: cognitive linguistics, concept "tourism", conceptual sphere, etymological and historical analysis.

Основним поняттям когнітивної лінгвістики є концепт, який вважається втіленням культурного уявлення про світ. У сучасній когнітивній лінгвістиці концепт трактується як мисленнєве відображення навколишнього світу, яке структурує знання людей про світ. Концепт – це одиниця мислення. Людина мислить концептами, поєднує їх, та утворює нові концепти у процесі мисленнєвої діяльності. Завдяки концепту зникають розбіжності у розумінні значення слова, що полегшує спілкування між людьми [4, с. 152].

Концепт – це одиниця концептосфери. Термін "концептосфера" введений у науку академіком Д.С. Лихачовим. За визначенням академіка концептосфера це сукупність концептів нації. Чим багатша культура нації, її література, фольклор, наука, історичний досвід, релігія, тим багатша концептосфера народу [4, с. 153].

Метою статті є визначення процесу формування та розвитку концепту "туризм" в англійській концептосфері. Існує декілька методів до аналізу та опису концептів: вибір ключового слова та його вивчення, аналіз синонімів ключового слова, асоціативний експеримент тощо. У нашому дослідженні ми використовуємо такі **методи дослідження:** метод історичного аналізу та метод етимологічного аналізу концепту.

У сучасному світі туризм – це багатогранне явище, тісно пов'язане з економікою, історією, географією, архітектурою, медициною, культурою, спортом, лінгвістикою та іншими науками. Однак жодна з цих наук не може повністю і вичерпно схарактеризувати його як об'єкт власних досліджень.

Відомий експерт Всесвітньої туристичної організації Джафар Джафарі у своїй праці "Феноменологія туризму" зазначає, що люди подорожували завжди [1]. Свідченням цього є записи стародавніх народів, які населяли Середній, Далекий Схід та Середземномор'я. Ці історичні нариси показують, що з розширенням торговельної діяльності та воєнних дій у Греції, Римі та Китаї представники знаті все частіше відправлялися у поїздки з метою розважитися, пізнати світ, провести торги чи переговори. Сучасне розуміння концепту "туризм" було сформоване англійцем Томасом Куком у 1841 р.

Еквівалентом концепту "туризм" в англійській мові є лексема "tourism". Корінь англійської лексеми "tourism" походить від давньоанглійської лексеми "toorn", що означає "відправлятися кудись з метою повернення". Лексема фіксується у XII столітті та живається на позначення поїздки з метою відпочинку. Словниковий склад давньоанглійської мови поповнювався новими лексемами, які утворювалися за допомогою домінуючого суфікса -er. Так, людину, яка здійснювала таку поїздку називали "toorn-er". У середні цього століття стрімко розвивалася торгівля, що спричинило обмін різноманітними ідеями між торговцями. Окрім торгівлі, метою подорожей стає пропаганда нових ідей, релігійних та інтелектуальних поглядів. Як наслідок, у XVIII ст. англійський словник фіксує лексичну одиницю (ЛО) "toorn", яка асимілюється від лексеми "toorn", і означає "туристичні поїздки з освітньою та культурною метою".

Багато подорожей того періоду були пов'язані з поїздками королівських родин у далекі країни для влаштування подружніх шлюбів та для збереження контролю над віддаленими володіннями. Цьому сприяло поширення аристократичного туризму, основним споживачем якого було дворянство. Молоді дворяни найчастіше вирушали на своєрідний гран-тур ("Grand Tour") країнами Європи. Активні подорожі Англією, Францією, Італією, Швецією, Німеччиною та Нідерландами сприяли запозиченню туристичної лексики з різних мов, зокрема з французької.

Запозичення у мові є одним із найважливіших чинників її розвитку. Процес запозичення лежить у процесах мовної діяльності. Цей процес відображає факти етнічних контактів, соціальні, економічні та культурні зв'язки між мовними колективами [2, с. 97]. Запозичення – це процес у результаті якого в мові з'являється і закріплюється деякий іншомовний елемент (перш за все слово або повнозначна морфема). Закономірності засвоєння запозичених слів, їх залучення у систему мови, підпорядкування нормам мови, та їх перетворення відносяться до дії внутрішніх законів мови [2, с. 118]. Виходячи з того, що запозичені слова перетворюються по внутрішнім законам мови, у своїй граматичній структурі, звуковій зовнішності і смисловому світі, мовознавство встановлює три види асиміляції: морфологічну, фонетичну та лексичну.

Активне проникнення французької мови у концептосферу "туризму" сприяло появі в англійському лексиконі ЛО "toorn" – "оберт", "повернення". Замінений давньоанглійський суфікс -er на латинський -iste та грецький -isme сприяв утворенню ЛО "tour-ist", "tour-ism" [6, с. 103].

Однак, не усі дослідники погоджуються із вищеописаним способом формування ЛО “туризм” у англійській концептосфері. Артур Хоулот (1961), представник семітської мовної школи стверджує, що етимологічне коріння лексеми “*tourism*” варто шукати у давньоарамійській мові. Давньоарамійська ЛО “*tur*” означала поїздку, відкриття нових місць та пересування людей по певній місцевості [6, с. 103]. Уперше це слово було вжите у період коли Мойсей проводив Єгипетський народ до Ханаану.

Представники ономастичної школи, вважають, що концент “туризм” виник не завдяки мовним перетворенням, а назві французького міста Тур. Місто розташоване на річці Лаура і є адміністративним центром департаменту Ендр і Луара. У час існування Римської імперії Тур було головним містом кельтського племені туронів. Завдяки вигідному торговому розташуванню, Тур приваблював торговців із різних країн, що дозволило йому невдовзі стати одним із найрозвинутіших міст імперії. Назва міста дала найменування ЛО “*тур*” (англ. “*tour*”).

Процес породження нової лексичної одиниці – важлива складова мовленнєвої діяльності людини. Одним із засобів творення цього процесу є топоніміка. Топоніміка – це наука, що вивчає географічні назви, їх походження, смислове значення, розвиток, сучасний стан, а також природні та соціальні умови минулого, за яких дані назви виникли. Топоніміка є інтегральною науковою дисципліною, яка знаходиться на стику трьох областей знань: географії, історії та лінгвістики. Базовим поняттям топоніміки виступає топонімія – сукупність назв (топонімів) на певній території. Топоніми часто зберігають пам’ять про мови народів, що з тих чи тих причин зійшли з історичної арени. Тому правильно пояснити ту чи іншу назву, розкрити її смислове значення і походження – означає отримати важливу інформацію про минуле свого краю: його природні умови, економіку, етнічний склад населення, історичні події тощо.

Таким чином, топонім – це соціальне явище, яке не просто відображає властивості об’єкта, а подає їх крізь призму людського уявлення про даний об’єкт, розкриваючи реалії колишньої матеріальної і духовної культури населення. Топонімія являє собою систему понять, які формувалися протягом певного історичного часу. Тому звертаючись до топоніміки, нам вдалося розкрити походження концепту “туризм” з погляду ономастики.

Розглядаючи концепт “туризм” у концептосфері англійської мови варто проаналізувати етимологічну та історичну основу дієслова “*travel*” – “*подорожувати*”. З історії слова можна прослідкувати взаємодію запозичень і словникового складу мови, яка їх запозичила. Середньоанглійське дієслово “*travaillen*” – “*важко трудитися*” походить від давньофранцузького “*travattiller*”, лат. “*trepaliare*” – “*мучити*”. Дієслово “*travailler*” не витримало конкуренції з синонімічним дієсловом “*werken*” (“працювати”) і тому відбулися значні зміни в структурі його змісту. З XVI століття його основним значенням стає “*подорожувати*” (в сучасній англійській мові “*travel*”). У цьому значенні воно витісняє одвічне дієслово “*lihen*” – “*подорожувати*”, яке до появи дієслова “*travailler*” уже було маловживаним [5].

У нашому дослідженні ми вивчаємо концепт “туризм” через призму англійських ЛО “*journey*”, “*trip*” та “*voyage*”. Уперше ЛО “*journey*” (подорож протягом тривалого проміжку часу) появилася у словнику англійської мови у 1175. ЛО походить від латинського “*diurnata*” – “*денна робота*”. Згодом лексема закріпилася у давньофранцузькій мові, і у формі “*ournée*” була запозичена у середньоанглійську мову як “*одноденна робота, подорож*” [5].

ЛО “*trip*” походить від давньоанглійського “*treppan*”, що означає “*крокувати*” [5].

ЛО “*voyage*” походить від латинського “*viaticum*” – “*провізія для подорожі*”. У 1297 давньофранцузька ЛО “*veiage*” фіксується у словнику англійської мови як “*voyage*” [5].

На основі проведеного дослідження можна зробити **висновок** про те, що процес формування та розвитку концепту “туризм” можна простежити методами історичного та етимологічного аналізу. Доведено, що витоки формування концепту “туризм” сягають часів існування Римської імперії. Розвиток концепту “туризм” продовжувався завдяки активній туристичній діяльності дюдєй та впровадженню нових ЛО, які збагачують англійську концептосферу.

Література:

1. Джафар Джафари. Феноменология туризма / Джафар Джафари // Туристика. – М., 2001 – 216 с.
2. Костомаров В. Г. Мова й переклад. – М. : Міжнародні відносини, 1989. – 123 с.
3. Кубрякова Є. С. Язык и знание. На пути получения знаний о языке : Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в понимании мира / Є. С. Кубрякова // Рос. Академія наук. Ін-т лінгвістики. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 560 с. – (Язык. Семиотика. Культура).
4. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка / Д. С. Лихачев // Известия Академии наук СССР. Серия литературы и языка. – М. : Наука, 1993. – Т. 52. – № 1. – 318 с.
5. English Etymological Dictionary : [Електронний ресурс]: етимологічний словник англійської мови. – Режим доступу : <http://www.etymonline.com/>
6. Korstanje Maximiliano. The Origin and the meaning of Tourism: Etymological Study / Maximiliano Korstanje // e-Review of Tourism research (eRTR). – Argentina, 2007. – Vol. 5. – № 5.